

PETRÉTEI DÁVID

A szakértői összeférhetetlenségről¹

Az igazságügyi szakértőkre vonatkozó törvény szerint igazságügyi szakértői tevékenységet az erre feljogosított természetes személy (igazságügyi szakértő), cégjegyzékbe bejegyzett gazdasági társaság, e célra létesített igazságügyi szakértői intézmény, külön jogszabályban feljogosított állami szerv, intézmény, szervezet és kivételesen eseti szakértő végezhet.²

Igazságügyi szakértő a taxatív rendelkezés szerint az lehet, aki büntetlen előéletű és nem áll foglalkozástól eltiltás mellékbüntetés hatálya alatt; az egyes szakterületekre meghatározott, az adott szakterületnek megfelelő képzése és a képzés megszerzésétől számított, legalább öt éves szakirányú szakmai gyakorlata van. További feltétel, hogy a szakterületén működő szakmai kamara tagjának kell lennie, ha a tevékenység folytatásához a kötelező kamarai tagságot jogszabály előírja. Emellett kötelezettséget kell vállalnia arra, hogy a hatósági kirendelésnek – a jogszabályban meghatározott eseteket kivéve – eleget tesz, valamint a külön jogszabály szerinti jogi vizsgát letette, és tagja a lakóhelye szerint illetékes területi kamarának.³

A szakértőnek legalább tízéves szakmai gyakorlata kell hogy legyen, ha szakterületén nincs felsőfokú képzés; egyes szakterületeken a szakmai gyakorlat öt évnél rövidebb időtartamban is megállapítható, ha a képzés megszerzése már feltételezi az igazságügyi szakértői tevékenység végzéséhez szükséges szakmai gyakorlatot, vagy a kérelmezőnek az adott szakterületen tudományos fokozata van.⁴

Eseti szakértő kivételesen vehető igénybe – csak akkor, ha az adott területen nem működik igazságügyi szakértő. Ebben az esetben az eseti szakértő jogaira és kötelességeire is az igazságügyi szakértők jogai és kötelességei az irányadók.

Az igazságügyi szakértői tevékenységről szóló törvény 2. § (4) bekezdése szerint külön jogszabály határozza meg azokat a szakkérdéseket, amelyek-

---

¹ A tanulmány a Belügyminisztérium és a Belügyi Szemle által kiírt pályázatra benyújtott munka szerkesztett változata.

² 2005. évi XLVII. tv. 2. § (1) bek.

³ 2005. évi XLVII. tv. 3. § (3) bek.

⁴ Ilyen képesítést nyújt például a 9/2006. (II. 27.) IM rendelet 40/A § és a hozzá csatolt 12. számú melléklet szerinti kriminalisztikai képzés írás-, okmány- vagy ujjnyomat-szakterületen.

ről jogszabályban rögzített feladatkörében eljárva kizárólag meghatározott szervezet adhat szakvéleményt. Példaként említeném meg, hogy ujjnyomat-azonosítást kizárólag a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet (a továbbiakban: BSZKI) Daktiloszkópiai Szakértői Osztálya végezhet.⁵

Tudós tanú és a tények bírója⁶

A szakértő egyrészt felfogható iudex facti, azaz ténybíró gyanánt; funkciója látszólag az ítélő bíróéval rokon: nem az eljárás egészében, hanem csupán egyes ténykérdésben dönt. Látszólag a bíró mellett működő segédbíró. Fontos különbség azonban közöttük, hogy a szakértő csak ténykérdésekben foglal állást, jogkérdésben nem. (A jogszabályok értelmezése – a jogszabályi formában megjelenő úgynevezett technikai normák kivételével – a bíróság, nem pedig a szakértő feladata. A szakértő jogértelmezésétől a bíróság – a más szakértő kirendelését vagy újabb szakvélemény beszerzését mellőzve – szabadon eltérhet.⁷)

A szakértő másrészt felfogható testis facti, expert witness, azaz szakértő tanú gyanánt, ténykérdés tanújaként is. Erre utal, hogy igazmondásra és közreműködésre kötelezett.

Megint másfelől a szakértői bizonyítás érdemi része, tehát a vizsgálat, a leletezés, a vélemény kialakítása stb. megtörténhet a nyomozó hatóság, az ügyészség, a védelem, illetve a bíró távollétében; sőt tipikusan meg is történik. A szakértő tehát munkája érdemi részében kívül áll a kontradiktórius eljáráson.

A szakértő felfogható továbbá kvázi hatóság gyanánt abban a vonatkozásban, hogy vizsgálatának türése a vizsgálat alanyát kötelezni, illetve kényszeríteni lehet; vizsgálata során a szemletárgyak megsemmisülhetnek, egy összehasonlító minta akár rendőri testi kényszerrel is beszerezhető stb.

Szakértői összeférhetlenség

Dolgozatom fő témája a szakértői összeférhetlenség kérdésköre, amelynek megoldásaként 2007. január elsejével gyakorlatilag megszűnt a rendőrségi

⁵ A 282/2007. (X. 26.) kormányrendelet 2. számú mellékletének 12. pontja.

⁶ Tremmel Flórián: Bizonyítékok a büntetőeljárásban. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2006, 129. o.; Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Tremmel Flórián: Új magyar büntetőeljárás. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2004, 260. o.

⁷ BH, 2007/218., I.

szakértés. Mint később kifejtem, véleményem szerint alapvetően látszólagos problémára született rossz megoldás, ami azonban az eltelt időszak alatt nyilvánvaló nehézségekhez vezetett. Ennek konzekvenciáit vonta le a 2010 májusától ismét Belügyminisztériumként működő belügyi kormányzat, amikor a rendőrség nagy múltú laboratóriumát, a BSZKI-t visszahelyezte természetes szakmai környezetébe, az ORFK szervezetébe.

Bevezetésként idekivánkozik két idézet: „*Véleményünk szerint – tekintettel arra, hogy a kizárás intézménye arra is szolgál, hogy még a látszatát is elkerüljük annak, hogy aggályos, gyanús személyek járjanak el – nem szerencsés állandó szakértők BM-szervekben való foglalkoztatása. Jóllehet ezek a szakmai szervezeti egységek valóban nem végeznek nyomozási cselekményeket, önmagában a szigorúan hierarchikus rendszerben működő, fegyveres testülethez, a rendőrséghez való tartozásuk aggályt kelthet. Célszerűnek tartjuk a kriminalisztikai jellegű szakértői vizsgálatokat önálló, polgári jellegű intézményre bízni.*”⁸ „*Kemény és egyértelmű, egyetemi oktatóktól, professzoroktól származó szavak, amelyek sajnos mindennemű érdemi rendőri válasz, pláne továbbgondolás nélkül maradtak.*”⁹

A 2005. évi XLVII. tv. 35. §-a 2007. január 1-jei hatállyal módosította a Be. szakértőkre vonatkozó rendelkezéseit, és kizárja a büntetőeljárásban szakvéleményt előterjesztők közül a nyomozó hatóság tagjait. Véleményem szerint e rendelkezés megalapozásául három elméleti ellenérv szolgálhatna. Először is a szakértő – mint hivatásos rendőr – utasíthatósága szűnjön meg. Másodsor, a szakértő az utasíthatóságon túl is maradjon független az ügyet feldolgozó, az eljárást lefolytató, az eljárásra befolyással lévő nyomozótól. Harmadszor: a szakértő – mint bűnügyes rendőr – elméletileg a kollégáival pozitív módon, a kollégái által felderített gyanúsított esetében pedig negatív módon lehet elfogult, ami szintén aggályos. A következőkben ezeket az elméleti érveket megkíséreltem cáfolni.

Az utasíthatóság

Az utasíthatóság szempontjából az alkotmányossági aggályt az jelentheti, hogy a szigorú alá-főle rendeltségben tevékenykedő rendőr az előljárájától

⁸ Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Tremmel Flórián: i. m. 262. o.

⁹ Az iménti idézetre adott válasz: Angyal Miklós: Az igazságügyi szakértői rendszerek fejlesztéséről. Rendészeti Szemle, 2006/9., 24. o.

vagy feljebbvalójától kapott utasításokat köteles végrehajtani¹⁰; így köteles a „felettese” utasítására akár hamis szakvéleményt előterjeszteni. Ez a feltételezés vizsgálható tartalmi és alanyi-szervezeti oldalról is.

Noha mind a rendőrségi törvény, mind a Hszt. előírja az utasítás teljesítésének kötelezettségét, egyben megszabja annak korlátját is. A rendőr köteles megtagadni a parancs végrehajtását, ha azzal bűncselekményt követne el.¹¹ A hamis szakvélemény előterjesztése pedig bűncselekmény.¹²

A parancsra történő hamis szakvélemény adása tehát a jogrendszer nagy részének súlyos megsértése. Nem vitatom, egyes rendkívüli helyzetekben elképzelhető, hogy a szakértőt hamis megállapítások szakvéleménybe foglalására kényszeríthetik; e rendkívüli helyzetek azonban nem kizárólagosan (sőt, megköckéztatom: nem elsősorban) a parancsuralmi függőség kihasználásával jöhetnek létre.

A rendőrként tevékenykedő szakértő a rendőri eskün túl szakértői esküt is tett, ezért az ilyen jellegű utasítás végrehajtása mindkét esküjével ellentétes. Belátom, hogy napjainkban az eskü nem tekinthető jelentős visszatartó erőnek, de kétségkívül erős gesztus; némi demagógiával megkérdézhethénk: az állam, a közhatalom, az állam polgárai ennyire nem értékelik a letett esküt? Az orvos életmentési kötelezettségét nem éppen az esküje írja elő? És e kötelezettség megszegése nem von büntetőjogi következményeket maga után? Érdemes egyáltalán azon elmélkedni, hogy az orvosi beavatkozásnak, vagy épp egy hamis szakvéleményre épülő büntetőjogi ítéletnek van nagyobb kihatása az egyén életére vagy a társadalom közvélekedésére? Véleményem szerint nem.

A következőkben elméleti példákkal és analógiákkal megkísérlem bemutatni, hogy önmagában a parancsuralmi rendszer nem tesz lehetővé parttalan utasíthatóságot.

A legfontosabb alapvetés, hogy a katonás jellegű szervezetek hazai szabályozásában elválik egymástól az előljárói és a feljebbvalói szerep. A rendfokozatban való előrelépés gyakorlatilag egyedül az idő múlásához, a szolgálatban töltött időtartamhoz kötődik, figyelembe véve az adott beosztás rendfokozati maximumát. Az előljárói viszony a betöltött beosztástól függ, a rendfokozattal nem feltétlenül áll szoros összefüggésben.

---

¹⁰ 1994. évi XXXIV. tv. (Rtv.) 11. § (1) bek.; 1996. évi XLIII. tv. (Hszt.) 69. § (1) bek.

¹¹ 1994. évi XXXIV. tv. (Rtv.) 12. § (1) bek.; 1996. évi XLIII. tv. (Hszt.) 69. § (1) bek.

¹² Btk. 238. § (2) bek. a) pont.

Kötelezően végrehajtandó parancsot pedig az előjáró adhat, a pusztán magasabb rendfokozatú nem feltétlenül és nem mindig, sőt tipikusan egyáltalán nem.¹³

Másfelől a parancsuralmi függőségi viszony az élet számos más területén is megtalálható. A „civil életben” a dolgozóknak nincs rendfokozatuk, és nem követnek el bűncselekményt az utasítás figyelmen kívül hagyásával, ennek ellenére az állásukat kockáztatják, ha nem azt csinálják, amit a főnökük mond. A köztisztviselői kar tagjai utasíthatók, az utasítás figyelmen kívül hagyása esetén fegyelmi felelősségre vonhatók. A függőségi, főnök-beosztotti viszonyból, az utasíthatóságból eredő visszaéléseket számos más jogintézmény hivatott megakadályozni; a gyakorlatban az élet legtöbb területén elképzelhetetlen megoldás e jogintézmények figyelmen kívül hagyása, és a parancsuralmi rendszer lebontása.

Képzelnék el a következő helyzetet: katonai büntetőeljárás során a tárgyalóteremben jelen lévő tanácselnök honvéd őrnagy rendfokozatú, az ügyész pedig honvéd alezredes. Önmagában szemlélve a feljebbvaló és alacsonyabb rendfokozatú honvéd viszonyát, illetve a parancsuralmi viszonyokat, retentés visszaélések gyanúja merülhet fel bennünk: a vádat képviselő ügyész mint feljebbvaló utasítást adhat az alacsonyabb rendfokozatú bírónak az ítélet tartalma tekintetében? Biztosan nem; a jogállam ezt nem teszi lehetővé. Nem azért azonban, mert a honvéd főtisztek közt nincs alá-fölé rendeltségi viszony. Sérti például a vád és az ítélezés elválasztását, ha az ügyészt és a bírót csupán ugyanazon testület – a Magyar Honvédség – tagjainak tekintjük, nem pedig bírónak, illetve ügyésznek. Még nyilvánvalóbb képtelenség annak feltételezése, hogy a vádlott tábornok utasítja az őrnagy rendfokozatú ügyészt a vád elejtésére...

A korábban a rendőrség belső ellenőrzését ellátó szolgálat tagjainak a minisztériumi berendeléssel¹⁴ nem szűnt meg hivatásos rendőri szolgálati viszonyuk¹⁵; az ORFK állományába tartozó magasabb rendfokozatú rendőrök azonban nem utasíthatják őket, mert a berendeléssel ők kikerülnek a rendőrség struktúrájából, és közvetlenül a Belügyminisztérium állományába tartoznak. Egy megyei rendőr-főkapitányságon dolgozó hivatásos főtiszt és a szolgálat tisztje közt létezhet rendfokozati különbség, az utasíthatóságot azonban

¹³ 62/2007. (XII. 23.) IRM rendelet a Rendőrség Szabályzatáról, 99–103. §

¹⁴ 1996. évi XLIII. tv. (Hszt.) 248. § (2) bek.

¹⁵ A Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatáról szóló 49/1995. (V. 4.) kormányrendelet (2) bek. a) pont; A rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 62/2007. (XII. 23.) IRM rendelet 1. §. A szolgálati szabályzat valamennyi hivatásos állományú rendőrré vonatkozik.

gyakorlatilag kizárja, hogy „első közös előjárójuk” a belügyminiszter. Hasonló módon kell értelmezni a Nemzeti Védelmi Szolgálatnál dolgozók hivatásos jogviszonyát is.¹⁶

Látható tehát, hogy a rendfokozati, beosztási különbség önmagában nem tesz lehetővé utasíthatóságot; a főnök–beosztott viszony ugyan igen, de nem kizárólag a katonai jellegű szervezetekben, hanem akár a civil életben is.

Az utasíthatósággal kapcsolatos aggályok következő fontos kérdésköre, hogy miért pusztán a szakértők esetében gondoljuk fennállónak. Tovább folytatva az iménti elméleti példák és analógiák gondolatmenetét: legyen akármilyen független a szakértő, egy koholt mintából tudtán és akaratán kívül is csak alaptalan és jogsértő szakvéleményt adhat. Ha a szintén hivatásos rendőrként dolgozó bűnügyi technikus a szemlebizottságot vezető nyomozótól utasítást kap, hogy a helyszínrre odavitt kémcsőben található hajszálakat előbb helyezze el, majd „fedezze fel”, fényképezze le és rögzítse eredetben, akkor később akármilyen független szakértő hasonlíttja össze a helyszínen „talált” mintát a hamisan gyanúsított személy rögzített mintájával, azonosságot fog kimondani.

Nem vélem érdemi megoldásnak az elkülönült Bűnügyi Technikai Szolgálat¹⁷ vagy bármilyen hasonló intézet létrehozását, mert a gyakorlati tapasztalatok arra engednek következtetni, hogy a helyszíni tevékenység nehezen választható el a rendőrség elsődleges bűnügyi intézkedéseitől, a forró nyomon üldözéstől, a körözési munkától, a tetten ért személyek elszámoltatásától, az elsődleges adatgyűjtésektől. Ez az elválasztás, véleményem szerint, nem is célszerű; a szemlebizottság vezetője vagy a helyszínen intézkedő „forrányomos parancsnok” nem szükségképpen bűnügyi technikus, sőt az esetek döntő többségében egyáltalán nem az. A technikusoktól való szervezeti elválasztás viszont jóval több (bürokratikus természetű) nehézséget okozna, mint amennyi (látszólagos) problémát megoldana.

Megjegyzendő továbbá, hogy nemcsak a technikus munkája szülhet jogellenes eredményeket: ugyanígy elképzelhető, hogy a vizsgálat előjárói arra utasítják, hogy addig verje a terheltet a kihallgatás idején, amíg az három különböző, nyilvánvaló hazugságokat tartalmazó, látszólag különböző időpontban készült kihallgatási jegyzőkönyvet alá nem ír. Később azonban a bíró előtt akár az igazságot is előadhatja, ami egy negyedik, szintén az eddigieknek ellentmondó vallomásnak fog tűnni. Kérdéses azonban, hogy mennyi hi-

¹⁶ 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról.

¹⁷ Finszter Gézái idézi Katona Géza: A tudományos-technikai fejlődés és a kriminalisztikai szakértés. Belügyi Szemle, 2010/9., 25. o.

telt adnak majd a szavainak. Következésképpen végiggondolva valamennyi elvben lehetséges eljárásjogi jogsértést, kénytelenek lennénk ad absurdum arra a következtetésre jutni, hogy a rendőrség büntügyi szerveit célszerű leválasztani a rendőrség büntügyi szerveiről. Sőt, az ügyész nyomozásra vonatkozó utasításai¹⁸ csak az ügyiratok irattári példányaiban helyezhetők el¹⁹, így azokat a terhelt vagy a védelem nem látja; így az előbbieken alapján jogsértő, jogellenes utasítást akár az ügyész részéről is feltételezhetnénk. Szerencsére (eddig) ez senkiben nem merült föl.

Természetesen az igazságszolgáltatás nem így működik. Az eljárási garanciarendszer elvben felrúgható avagy megkerülhető lenne, de gyakorlatilag ki van zárva, hogy ilyesmi megtörténhessen. Ez, ha úgy tetszik, egészséges bizalom a hivatásukat gyakorlók – mint összesség – irányában, vagyis nem az a valószínűtlen, hogy egy bíró például megvesztegethető, hanem az, hogy az erre vonatkozó panaszokat, feljelentéseket, fellebbezéseket elbírálók is mind elfogultak volnának, és ennek következtében egy jogellenes ítélet jogerőre emelkedhetne.

Befolyás az eljárásra

A Be. Kommentár szerint a „*szakértői működéssel nyilvánvalóan összeférhetetlen a büntetőeljárásban az eljárás továbbvitelét szolgáló döntésekre, illettőleg az ügy érdemi eldöntésére feljogosító szerep*”²⁰. Leszögezhetjük, hogy a jelenlegi Be. szerint az ügy ura az ügyész.²¹ Ha szigorúan vesszük, a rendőrségnek önállóan nincs az ügy érdemi eldöntésére vagy akár az eljárás továbbvitelére befolyása, mert pusztán előkészíti az ügyész ilyen irányú döntéseit, majd végrehajtja őket.

Továbbá a rendőrségen belül a szakértői működés elkülönült az ügyfeldolgozástól. A Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság Büntügyi Technikai Osztályán 2007. január 1-jéig működött szakértő alosztály; a megyei büntügyi technikai osztály pedig éppen a részletezett aggályok miatt e napig nem a Büntügyi Igazgatóság alá tartozott, hanem a rendőrfőkapitányság hivatalához.

---

¹⁸ Be. 165. §

¹⁹ 23/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól, 15. § (3) bek.

²⁰ Belegi József – Berkes György (szerk.): Büntetőeljárás jog I–III. Kommentár a gyakorlat számára. Második kiadás. HVG-ORAC, Budapest, 2009, VII. fejezet.

²¹ Be. 28. § (3)–(4) bek.

Mint az alanyi-szervezeti szempontok bemutatásánál láttuk, így az utasítási jogot keltő előljárái–alárendelti viszony nem áll fenn a szakértő és az ügygazda között, sőt a szakértő és az ügyfeldolgozó szervezeti egység parancsnoka között sem (legyen az akár ezredesi rendfokozatú büntügyi igazgató és egy ujjnyomszakértő főtörzsőrmester viszonya).

Mindezek mellett a rendőrségen belüli szervezeti és jogi garanciák mellett ott van még az ügyészség nyomozás-felügyelő szerepe.²² A rendőrség bármely határozata vagy cselekménye megpanaszolható; a nyomozás során számos nevesített jogorvoslati lehetőség áll rendelkezésre.

Esetleg érthető aggály lenne, hogy a szakértőként eljáró rendőr rendőrként a büntüldözésre esküdött fel; és ebből kifolyólag – mintegy nagyobb kedvvel – ad a terhelt bűnösségét bizonyító, a kollégáit támogató szakvéleményt. Ez azonban szintén az imént vázolt általános bizalom problémájába ütközik. Ennyire nem bízunk az igazságszolgáltatás szakembereiben? Illetve az ügynevezett „műhibaperek” esetén eljárhat olyan szakértő, aki maga is orvos? Mindenképpen orvos szakértőre van szükség, az ő szakvéleménye pótolhatatlan; de eközben őt orvosként nem kötik-e a kollegialitás iratlan szabályai? Véleményem szerint kötik; de kötik másfelől a szakmai és a szakértői szabályok is. A szakértő – mint egyén és mint sajátos jogintézmény – kénytelen egyensúlyt találni e szabályok betartása között, méghozzá szakértői minőségéből kifolyólag köteles a szakértői és szakmai szabályoknak elsőbbséget adni. Az állam szerveinek és az állampolgároknak pedig – jogállamban – kötelességük bízni a jogállam működésében, az állami szervek jogszerű működésében, amelyet jogi és szervezeti garanciák bástyáznak körül. Az állampolgár nem teheti meg, hogy az adott esetben őt bűnösnek mondó ítéletet figyelmen kívül hagyja: az állampolgár kötelezően alá van vetve az állam közhatalmának; mintegy „cserébe” az állam viszont garantálja, hogy saját szervei is a jog uralma alatt tevékenykednek.

A helyenként esetleg erőltetettnek tűnő analógiákkal tehát azt a véleményt kívánom alátámasztani, hogy a rendőrként működő szakértők körüli aggályok nagyrészt indokolatlanok:

- mind az utasíthatóság tekintetében, mert köteles megtagadni a bűncselekmény elkövetésére kapott parancsot,
- mind az ügy eldöntésére érdemi befolyással lévő perbeli alanyiság tekintetében, mert a szakértő büntügyishez képest szervezetileg nagyjából mellé-

---

²² Be. 28. § (4) bek.

- rendelt pozícióban van, „legközelebbi” közös parancsnokuk a területi rendőri szerv vezetője (főkapitány) volt,
- mind pedig az elfoglaltság tekintetében, mert mindenki (például az állam közhatalmát gyakorló szervek tagjai is) köteles elfogulatlanul tevékenykedni, ha számára ezt törvény előírja; kiváltképp, ha e kötelezettséget büntetőjogi eszközökkel is körülbástyázzák (hivatali bűncselekmények, hamis szakvélemény stb.).

Ha pedig mégis kétség merül fel a szakvélemény hitelességét, jogszerűségét, elfogulatlanságát illetően, akkor a bíróság végső soron megteheti, hogy az adott szakvéleményt figyelmen kívül hagyja, és újabb szakértőt rendel ki.

Tapasztalatok

„A megkérdezett szakemberek – beleértve a bírákat és független szakértőket is – a gyakorlatukban nem észleltek elfoglaltságot a rendőrségi szakértők részéről”²³, illetve „ha előfordult is, hogy a védelem a tárgyaláson kétségbe vonta az elfogulatlanságukat, erre csak »pater per filii« érvek voltak, ténybeliek nem”²⁴.

Meghatározó, példaértékű külföldi nyomozó szerveknél nem okoz aggályt a „rendőrségi szakértés” az igazságszolgáltatásban. Az Egyesült Államokban közismert az FBI-laboratórium²⁵ mint a nyomozó szerv szakértői apparátusa. Említhetnénk továbbá a szintén közismert magatartás-tudományi egység (Behavioral Science Unit; *BSU*²⁶) munkatársait, akik szakértőként a bíróság előtt előadják a vádlott személyiségrajzát, a kézjegyéértékű mozzanatok²⁷, amelyek akár különböző módusú bűncselekményeket is összekapcsolhatnak, felfedve a sorozatjellegét.²⁸

---

²³ Katona Géza: i. m. 24. o.

²⁴ Bócz Endre: A kriminalisztikai szakértelem a büntetőper előkészítésében. *Belügyi Szemle*, 2010/9., 49. o.

²⁵ <http://www.fbi.gov/about-us/lab>

²⁶ Robert K. Ressler – Ann W. Burgess – John E. Douglas: *Sexual Homicide – Patterns and Motives*. Lexington Books, New York, 1995, p. ix.

²⁷ John E. Douglas – Ann W. Burgess – Allen G. Burgess – Robert K. Ressler: *Crime Classification Manual*. Jossey-Bass, San Francisco, 2006, pp. 19–30.

²⁸ John Douglas – Mark Olshaker: *Sorozatgyilkosok*. GABO Könyvkiadó, 1998, 230. o.; John E. Douglas – Ann W. Burgess – Allen G. Burgess – Robert K. Ressler: i. m. 42. o.

Ugyancsak az Egyesült Államokban az alkohol, dohány és lőfegyver hatóság (*Bureau of Alcohol, Tobacco and Firearms; ATF*) feladata a tüzesetek, gyújtogatások szakértői vizsgálata. Ehhez impozáns méretű laboratórium áll rendelkezésükre, ahol akár épületrészleteket tudnak felépíteni, majd felgyűjtani, hogy a szakértők ennek alapján rekonstruálják a tüzesetek lefolyását, a tűz okát stb. A labor használatának egyenesen feltétele, hogy a vonatkozó ügyben az ATF (is) nyomozzon.²⁹ Természetesen az ATF más, például ballisztikai laboratóriumot³⁰ is működtet, kezeli az erre vonatkozó nemzeti adatbázist stb.

Olaszországban említhetnénk a Raggruppamento Carabinieri Investigazioni Scientifiche szervet, amely a „karabélyos hadtest” azaz az olasz csendőrség szakértői egysége; tagjai szakértőként működnek közre a csendőrök által végzett nyomozásokban.³¹

E külföldi szervek esetében a külföldi bíróságok és a releváns jogvédő szervezetek nem találták aggályosnak, hogy a nyomozó hatóságok tagjai terjesztenek elő szakvéleményt vagy lépnek fel szakértő tanúként a bíróság előtt. Az esetleges összeférhetlenség esetén, az esetleges elfogultság bejelentésekor az adott konkrét ügyben, esetileg zárhatják ki az adott konkrét szakértőt.

Valós aggályok

Felvetődik a kérdés, hogy ha a független szakértő egyéni vállalkozó, és mint ilyen, piaci szereplő, akkor szakvéleménye elkészítésekor nem befolyásolja-e a kapott ellentételezés. Egy egyéni vállalkozó valóban nem utasítható, de talán nem elképzelhetetlen, hogy egyes esetekben a szokásos díjának kétszerese esetleg nem teljesen megalapozott szakvélemény elkészítésére sarkallja. Természetesen állami hivatalok esetében is fennállhat ez a probléma, ott azonban folyamatos belső ellenőrzés segít megelőzni és felderíteni az esetleges korrupciót.

Míndemellert fenntartom a véleményemet, hogy álszent az a megoldás, amely „nyilvánvaló elfogultság” miatt kizárja a hivatásukra felelős rendőrök (illetve az eredeti jogszabályban: hozzátartozóik!) szakvéleményeit, míg a védelem által megfizetett egyéni vállalkozóként működő szakértőnél ilyen aggályt – a Be. 103. § (1) bekezdés h) pontján³² túl (ami egyébként elég-

²⁹ <http://www.atf.gov/press/releases/2009/12/122309-atf-fire-research-laboratory.html>

³⁰ <http://www.nist.gov/pml/div681/grp13/sbc.cfm>

³¹ <http://www.carabinieri.it/Internet/Arma/Oggi/RACIS/>

³² „Szakértőként nem járhat el [...] akitől elfogulatlan szakvélemény egyéb okból nem várható”,

séges jogállami garancia lenne a rendőrségi szakértők esetén is, lévén hogy eseti mérlegelést lehetővé tevő rendelkezés) – nem lát szükségesnek megfogalmazni.³³

Szintén aggályosnak tartom, hogy a nyomozó hatóság egyes büntügyi szakértői vizsgálatot igénylő tárgyakat, így különösen fegyvert, robbanóanyagot vagy kábítószerrel civil magáncégeknek adjon ki. Kábítószer esetében éppen ezért a BSZKI-nak kizárólagos hatásköre van, csak az ő vegyész szakértőik vizsgálhatják a kábítószerrel.

Aggályos lehet továbbá egyes szakértői területek, így különösen ujjnyom-, DNS- vagy okmányok esetén a különböző (nemzeti) adatbázisokhoz való hozzáférés magáncégek vagy vállalkozók részére. Már a hatóságok által képzett adatbázisok hatóság általi böngészése is rendkívül szigorú (világviszonylatban is rendkívül szigorú) adatvédelmi szabályokhoz kötött; ehhez képest jelentős visszalépés volna, ha magáncégeknek vagy vállalkozóknak engednék a lekérdezéseket. A megoldás természetesen az, hogy a nemzeti ujjnyom-, fénykép- és DNS-adatbázishoz csak a nyomozó hatóságok és a BSZKI fér hozzá; DNS-azonosítást tehát végezhet külső, civil szervezet vagy szakértő, az adatbázist viszont nem kezelheti. Ujjnyom-azonosítást jelenleg kizárólag a BSZKI végezhet, ezért itt a probléma fel sem merül.³⁴ Az okmányvédelmi megoldások bizonyos szintje pedig államtitok, így a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat szakértőin kívül a hazai biztonsági okmányok védelmi megoldásait teljes körűen senki nem ismerheti.

Egyes szakterületek (ujjnyom, kábítószer) civilizációja, piacosítása megoldhatatlan; ezeket ezért olyan állami szervekként működő intézetek kizárólagos hatáskörébe utalják, amilyen jelenleg az ORFK önálló szervezeti egységeként működő BSZKI.

Felvetődik a kérdés, hogy ha új szakértő kirendelése válik szükségessé egy országosan kizárólagos hatáskörű szakértői szervezet helyett, akkor milyen lehetőségek állnak rendelkezésre. Uniós tagságunkból fakadóan kirendelhetővé válik-e például egy német szakértő vagy egy németországi szakértői testület? A kérdésre elméletileg igenlő válasz adható, ha máshogy nem, eseti szakértőként igénybe vehető lesz külföldi szerv vagy személy is. A Büntügyi Szakértői Intézetek Európai Hálózata (*European Network of Forensic Science Institutes*;

---

³³ Bócz Endre: i. m. 43. o.

³⁴ Másrészt a BSZKI Daktiloszkópiai Szakértői Osztályán kizárólag igazságügyi ujjnyomszakértők végeznek azonosítást; ezzel megvalósul a Be. 99. § (2) bekezdésének d) pontjában írt követelmény: szakértő végez személyazonosítást biológiai módszerrel.

ENFSI) egyebek között ilyen célt is szolgálhat. Mindazonáltal elgondolkodtató, hogy a probléma eddig pusztán elméletben vetődött fel.

A szakértői összeférhetetlenség új szabályainak megállapításával látszólagos, pusztán elméletileg fennálló problémákra született szükségképpen rossz válasz. Sem a kriminalisztika hazai története, sem a fejlett külföldi államok megoldásai nem indokolták a rendőrség által fenntartott és működtetett szakértői rendszer megszüntetését.

A büntügyi orvosi hálózat 2007-ben bekövetkező megsemmisülése után rendkívüli halálesetek, sőt bűncselekmények helyszínén elsősorban háziorvosoknak kell tevékenykedniük.³⁵ Nagy sajtóvisszhangot kapott a tatárszentgyörgyi kettős emberölés helyszíni szemléjekor az orvos tévedése³⁶, vagy a pécsi eset³⁷, amikor is a háziorvos sorsszerűnek ítélte a számtalan késszúrát, mert azokat nem vette észre. A hiba azonban valójában nem az orvosé, hanem – megítélésem szerint – a mai rendszeré. A klasszikus kriminalisztikai szakértés megszűnése ehhez képest súlyos szakmai hibákat egyelőre nem dobott a felszínre, „csupán” nagymértékben megnövekedett költségeket, és egyes esetekben elhúzódó eljárásokhoz vezetett. Elképzelhető azonban, hogy a közeljövőben itt is valódi, szakmai természetű problémák vetődtek fel.

Figyelembe véve, hogy érdemi aggály pusztán elméletben merült fel, a látszatproblémára adott válasz csupán új, ám valódi, húsbavágó problémákhoz vezetett. Jelen sorok írója reméli, hogy egy esetleges, közeljövőben bekövetkező visszarendeződés még megoldás lehet, mert eddig semmi igazán jóvátehető nem történt.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Angyal Miklós: Az igazságügyi szakértői rendszerek fejlesztéséről. *Rendészeti Szemle*, 2006/9.

³⁵ Lásd részletesebben Angyal Miklós: Rendkívüli halál – orvos a halottszemlén. *Belügyi Szemle*, 2010/9., 52. o.

³⁶ A sajtó természetesen „nem hagyja”, hogy a rendőrség magyarázkodjon, holott külön vitát érdemelne, hogy a halál okára való helyszíni nyilatkozat most voltaképpen a halál okára vonatkozik-e vagy sem... Illetve ha nem az orvos nyilatkozik (a helyszínen, elsődlegesen) az orvosi kompetenciába tartozó kérdésekben, akkor ki? Nem történt orvosi mulasztás Tatárszentgyörgyön. *Hirextra.hu*, 2009. február 27. <http://www.hirextra.hu/2009/02/27/nem-tortent-orvosi-mulasztas-tatarszentgyorgyon/>; Tatárszentgyörgy: az orvost és a tüzoltót okolja a rendőrség? *Index.hu*, 2009. február 27. <http://index.hu/bulvar/2009/02/27/1253821/>

³⁷ Megjegyzik a sajtóbeszámoló, hogy a környéken lakók egyébként nagyon elégedettek a háziorvossal. Agyvérzésnek nézett egy orvos tizenöt késszúrát. [origo], 2009. február 2. <http://www.origo.hu/itthon/200902-gyilkosság-agyverzesesnek-velt-egy-leszurt-pecsi-not-a-haziorvos.html>

- Angyal Miklós:** Rendkívüli halál – orvos a halottszemlén. *Belügyi Szemle*, 2010/9.
- Bócz Endre:** A kriminalisztikai szakértelem a büntetőper előkészítésében. *Belügyi Szemle*, 2010/9.
- Douglas, John – Olshaker, Mark:** Sorozatgyilkosok. GABO Könyvkiadó, Budapest, 1998
- Douglas, John E. – Burgess, Ann W. – Burgess, Allen G. – Ressler, Robert K.:** Crime Classification Manual. Jossey-Bass, San Francisco, 2006
- Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Tremmel Flórián:** Új magyar büntetőeljárás. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2004
- Katona Géza:** A tudományos-technikai fejlődés és a kriminalisztikai szakértés. *Belügyi Szemle*, 2010/9.
- Ressler, Robert K. – Burgess, Ann W. – Douglas, John E.:** Sexual Homicide – Patterns and Motives. Lexington Books, New York, 1995
- Tremmel Flórián:** Bizonyítékok a büntetőeljáráásban. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2006